

Stasys Tautkuz

TĒVYNĖS MEILĖ

RADITO UAI DINIMAS,

Keturios veiksmos.

Veikėjai:

1. Žilvytienė - motina (apie 50 m.);
2. Žilvytis - sūnus;
3. Juozas - sūnus, 26 m. amžiaus;
4. Simona - sūnus, 21 m. amžiaus;
5. Vincute - dukte, 18 m. amžiaus;
6. Petrelis - jauniausias, 5 metų sūnus;
7. L- eis vyras, Povilas - Juozo draugas;
8. L- eis vyras, Karys - Juozo draugas;
9. Mokytojas - šios apylinkės partinės vadovas;
10. Virbienė - kaimo daratinklė, plettiniukė;
11. Stasytė - Juozos pasirinktoji mergelė, mylinoji;
12. Pranešėjas.

Šuo, šūviai, jauniuoju dainos, armouika, pavajario balsai, varpai ir kt.

T-ųjų veiksmas.

Pranešėjas:

Raudonoji audra, žiaurionis plėškų raus-
komis, arde mūsų lietuviškas žemės. Tai jie
trosko nekaltaž ūždžių skausmo iš krauso, tai jie
— gyvybių vagys, skriaudę vienų. (Toli girdėti var-
pas). Oi daug prakigo vauduolio mūsų
upelinius, kaip daug vargo, vergijos, okupacijos iš-
skausmo mūsų mūsų žemelei. Ir žiaudien, bol-
ženkų išvijimo metinių proga, iš kulkios Gire-
niz parapijos bāriutėlis bokštą aide varpas, o
jo gaudelių kartoja šios apylankės artojant,
priež metų įvykusio, baicis, likrai lietuviškos
žilvyčių žemės, tragedija:

Tėvas: (Žeina) Ar vini čia, viduje?

Motina: Orsi, tik žuobelis su draugais Karlo iš-
ligo į daukios pušiuoli...

Tėvas: (Atridždama) Blogai... Špoža... Gaudo
ir veia nečiuia kur?.. Mūsų gerg pa-
čielauz, savavoris Tirkūnas... jau išvež...

Motina: (spgailidama) Konstantinas išvež...

Tėvas: Na, kallit dabar ne laikas, perdaug iš u-
mūsų gekt. Tu, motu, iuk Petrelis, kartu
eis Simonas su Vincente, iš tuoju išnykite
iš kluono baravykinės krūmų. Jau visai
suteino iš koks nebasis galė dar čia tuos

kraungerius atuesti... Rū viji buvęs savauoris...

Petrelis: Kodėl tie, tėveli, neiši į miską?

Tėvas: Rū manus pasangociu...

Petrelis: Sl as... (lyg verkia) il as nolin raugoti!..

Tėvas: Va, neverk maryt... Geras, labai geras Petrelis, as tau ratukus padarau. Eik, eik u masyte...

Sivento: Simai, paciūk radinile, sužalci!

Simas: (Tolelian) Ne toks ažiav lepių, kaip tau atrodo.

Motina: (Linduai) Eiki Petrelis, maryt, eiki pas mane... Dieve bresugus, turime iš neturiame namų... Už ką gi?...

Tėvas: (Paslaptingai) Sava, gaua... Ne dabar laikas, erkit... o aži į darrinę...

Simas: (Drogiai) Na, tai pirmyn į miską!

Sivento: O ūp es! Linam eleptą, o jis ēaukia.

Simas: Ar čia ne mūry sodyba, kad aži būjoriu!

Motina: Paušiu, vaikuciai, čia griovelis yra, na, Petrelis, op! Maryt - ir jis liečia sleptą... Tai sugyvenome laikus...

Simas: Maryt, neruošimink - visi kalba kad pričia pabaiga jei taip spardosi, greit nesibaigis...

Motina: Duok dieve, as iš poterių už tai kalbu.

Sivento: Sustokit. Cia už rugiu, priekūnuo visai raugi vieta. Jeigu kas, tai rugiuose mūry uesuras

Simas: Bal iš nebologai, o naktį tokia maloni...

Motina: Patiek, duokyt, čia kailinių tegu Petrelis nūniga - taip žilta, tyki ~~pamask~~ nakteli...

Petrelis: Neuolin, neuolin...

Motina: Ir aš čia, ir aš gulu prie taus - nebijo k, ne.
Pats tave myliai, labai myliai Petrelis... O kai
tu užaugsi didelis, aš būsi sena, tada tu
mane taip mylēsi...

Petrelis: O kaip tu leisii sena?

Motina: Būsiu be dantis, su didelių kapra, surilen-
kuri, pauačių tėtuli Augustinas, kuris tau va-
kar uogas atnešė.

Petrelis: Motut, pasakyk pasakelę...

Motina: Na gerai. Tu mink, o aš sakysiu para-
kių... Ten aukštai aukštai, Petrelis, virš
muų eodelio baltijos ūdėj ir viršuj ty
žibaučius žvaigždučius, yra ekaristi, grąži
Aukščiausiojo Karolio, kuris padare daug
ir įmenę, karalystę... Jo ekaisčioj karalys-
tęj, apie aukšius roctę savo žilkinius sper-
nelinius skraido mari, balti angelukai... To-
kie kaičių tu diduino...

Simas: (Paslaptingai) Cil!... lyg kas nūči... (Pasi-
girsta sodybos šūnas lojumas). Ten kas
mors yra?

Motina: Mūsų rūdis loja, ar ne?

Simas: Taip... Rūs... mama, aš biigiu įtverti...

Dinečki: Nelek, Simutis, nelek - mes bijosiu!

Motina: Teigul, vaikeli... Gal teių kokie nelai-
ni ištiko... (Eiso loja labiau).

Simas: (Iš toliam) Reigu... Eikt evelkos, tuož grūčia!

Motina: Kasp neramu, lyg pries nelaimę... Ko
gi dabar tą, tuo taip plėšori?...

Petrelis: Motut, cakyk toliau pasakile...

Motina: Toliau?.. O kaip ḡi toliau?... Aa... Kai mosteis užaugina didelius čūnus, ir kai tu užaugri didelis, tai dada jei visi eina tėvynei giuti, savo namelių, kiemelio giuto... Dievulis labiau eicių myli žurvisius už tėvynei... Jei po nirtęs, ir ikraino apie Rukčiauriojo Karaliaus sočtę tais baltais angelinkais...

(Nuaidi 3 šešviai, šuo viž telėloja)

- Dieve Rukčiaurias! Jau žaudo!.. (Vigstingai) Stok, Petreli, skubikomu! Bigrim kur nors...

Sineute: Rodos kad nukė Žaudo, ne pag nus...

Motina: Tikrai pas nus... Va, tūrėk! Pro kluono kaupę lyg šviesa eina... (Šiuo verki) Jau tiv... nu Siuvui aša...

Sineute: (Raujina) Motut, nevert, juk mes dar nieko nerūnau?.. (Šiuo retenis lojimas)

Motina: Greičiau manu skubikomu... Va, tikrai kelinku matima išvarčuoja... (Skuba, eina) Dieve braugas, išverā... Tikrai išvelia, ar jauciu... Manu įrodij... ir kojos... dreba...

Sineute: Šiuo jau daug mažiau loja, gal kas iš kaimynų buvo ateję...

Petrelis: As nerupējau... as bijau. (Lyg verki)

Sineute: Riki pas mane, greit - op! Skubikomu, skubikomu, manylė lakių nerami...

Motina: Tūrėk, Sineute, kokie ten vyrai kieni?..

Sineute: Rodos nad pūra, su draugais.

Motina: (Garcia u baine) Ko jūs?... Ko jūs
čia?... (Erua artys) O čia! - Šieš-
patė!... Ach, Simeonelis nusėutas!... (Eu-
kuimba aut jo). Siūla... neli... vai... ke-
li!...

Siveči: Bro... leli, mano bro... leliu (Verkia)

Petrelis: (Broj verkdamas) Kas... gi ta... ve nusone?...
(Oyrai rausina)

Fuoras: Motul, neverk... Ta, mičio nepadėj... Mes
žmėjui jis vidur...

Motina: Tie... krau... geriai!... Galva... žuodžiam!

Sivys: (Tylutėliai) Tie... jau išašė... Mano nu-
šovė... Jaučiu, kad ženė... mano draukia...
Man taip nolpnau... tilpnu...

Motina u Vructe: (Verkia) Simeoneli... sūneli, broleli...

Fuoras: Motute, sakau, čia ašaros nepadėj...
Na, siūmai, mes lauk įžeminių viduri...

Oyrai: (Nerutardamai) Taip... taip. Neikuru jis vidur...

Simas: (Tilpnai) Ne... Neikur nebevesti... Bro-
li... tu vyresnysis... lički čia... Kai tik pra-
sides karas... tu eik, eik už leivą už u-
me... Vyki iš mūsų ženės tuo kraugėjim...

Fuoras: Neabejok, broleli, aš-pirmas eidiu!

Oyrai: (Nerutardamai) Mes... Mes vėri eidiu!

Simas: Taudėsus...

Siveči: Aš bigu.

Sivys: (Tylutėliai) Taip tilpua... Taip nerodilių pa-
likt... jūs, zavo braužių sodybę i... Tivys...
Motin!... Ach, motute...

Notina: (Verkdamai) Aši aš pri tave... Mano vienki...

II-asis veiksmas.

Prasėjimas: Tąnakt diena mirė Tacian
liko žuvas, kurio būdyje iš mūrės brendo Tery-
nių, meilė, tuo labiau dabar, kada jis šaukia
egzini už išvestę teig ir nustatyta broli. Moti-
na, lietuvi motina teigusi ginti nebylo leisti es-
vo vienintelis evakuacijos paguodos, vyriausiojo su-
narus, tikidama gražia atėtimi.

Kai rudeninių saulės spinduliai paruoši-
mo voratinkliai, tilkinė ženę, kai starytė,
žuoso mergelė, pilnomis akimis ašarų riuko es-
vo daržely gražiausius rudeninius žilius
puokštę, ta d a . . .

Notina: (Grandžiai) Dievo vardu išleidžiu ta-
vę... vyriausiojo sunuz. Eik už teig...
už broli... už visų mūry kraštę. Su-
prask, kad tave išleidama aš leiku di-
džiausiam varge . . .

Žuvas: Suprauta, motute, bet eimi iš meilė
tave, teigui is broliui, eimi iš meilės
sav teigusi, kuriai turime paruošti
laivinę ir laisvę gyvenimą... (Brogi?)

Notinas: (Tyliai) Dieispati vardu, sunau... (žeguoj)

Jardau dienos Tero... ir eis... ...

Fuoras: Sudie, Širute, gal... negreit beparinaty...
nu... Būk gera, padok visada motute...

Širute: (Verkėlendama) Kam dar sakai?.. Ar aš
marčia... Tok greit praežk atortogą, engriž...
O gal... gal ir eu leidliu kartu?...

Motina: Šiuas dienas teviuo kur jis... O gal jau
gyvo nebūr?..

Fuoras: Rū būkiai, kad mes... aštu grūdai...

Širute: Kai p mes už būtumė laiminti!

Fuoras: Na, Petreli, ir nūdai išnickišiu: aš
myriausias išeiu, o ta jauniausias - bū-
li ir motule... Visada motule klaučyk!..

Petrelis: Kausysiu...

Fuoras: O manė ar lgai atnaujii?

Petrelis: (Jau verkti) At... atnaujii...

Fuoras: Ko gi tu verki? Juk esi vyras!

Petrelis: As... as nulin... o... variuoti... ean... eave-
nolin...

Motina: Matykt, jau iš jis kę ūchka!..

Fuoras: Labai geras, Petreli, kad nori būti
zavarorius. Bet dar tau daug reikia pa-
augti, kad būtum tok, kaip aš, na, ir
nebeverkti... Tada galosi eiti zavarorius.

Štarystė: (Beldžia iš duris)

Širute: Prašau!

Štarystė: Sabas rytas! Je aš i išleistines...
bet prie kelionės jau etori veriuas, ten jau
poilys su Karin laukia, turšt, kartu

susitarėt išvačiuoti?..

Fuoras: Taip, taip. Taigi nebūtų buvo laukti, jei
paskutinius eudicos... Kur čia tąs manu sandukės?

Notina: Tepadeda... tau Ostromas...

Staryte: Fuoreli, priimk mano manes kai kaž:
čia, ar tejaunt žiūrai, šiltos pirstinės ir koj-
mes... o čia, mors trumpani laikui, žyp-
nėlis rudenys gėlių...

Fuoras: Labai ačiū... Stargt. Tu tikrai esi
lakai gera ir aš teves nepamirščiu. Reka-
le nepamiršk mano motulę, su senute...

Staryte: Butk rauus - mes euciraskiu...

(Tyliai pasigista dvijs fuoro draugų dai-
neli, vilian garceja. Fuo metu čia eina
pri ašūnu, išlydi fuorę.

„Balusk broli, man būrė ūngas
iš vilnų joti;

Athelk esule, man kiemo vartas
iš ūgys joti...“

Sineute: Drusk - aš sandukę paviešiu...

Notina: Ir mes su Petreliu palydėsimu. Liki
pas mane... Terkin mariytis - nereik, su-
grisi fuonukas, ir tibeliukas augisi...

(drusos posavas pasibaigia).

Fuoras: Na, tai vasinuočiu, vyrai!..

L-ais vyras: Kalbėt nereikia... Mes jums pakel-
sime pirtį!..

L-ais vyras: Granatinių išvausiu...
(jei nusijus kia)

Motina: Dar jūs, muz, ir jūskaus mūs...

T-eis vyras: Ir ko, tetulyt, nerijuokt? Ačiū
diorii, kood kaimynai padari pradžiai,
o dabar ir mes prisileniu...

Guoras: Nėš čia atsisiciu, o sandukas užpa-
kaly pabėus.

L-eis vyras: Gerai, gerai. Na tai ir nebegaiss-
kru, atsisiekiukru... narin kada be-
pacimatičiu?..

(Atrūkėkime)

Šventi: Tuojau pratykt atstogą...

Stavyti: Nes bukome gržti lauvinieius iš kuo
greičiau...

Motina: Man tai tik ašaros byrs - tepradede
Jung Diavaz...

Ograi: (Eidasi) Ačiū, ačiū...

Guoras: Tai pirmyn!

(Dainelė) (Būta tas pačias)

„Sudėv laukeliai ir žalios pirkos,
Ir tau mergelė,
Nė gržiu tiltą pavacarių
Railea gegele”...

III - aelis veiksmas.

(Giroliškė daina „Žveug ūngelis laukoj, juodkirstis
laukoj, oerkia žauva mergaičių prauverus lange...“
Pro atdarą lange į vidų taip pat skverbiasi išairius

pavasario paukštelių garai bei armonikos akordai. Šiuočiai per laugą žūri į darželių, o iš dujų motina į Petrelius.)

Sineute: Lieturut pro tės atdarą laugelių pavasarijų lyg noris susuktis: tu nukad nesibask, pavasareti, tu nukades meniūželėk!.. Tačiau kai tavei kai manus liktis? Tik kaucios, ažaros ir kardinias polki rūpesciai... Tu pripildai laukas, darželių, pašlaitęs ir sodus joairiausius žiedus... tu savo ūchiumui žadrai paukštelius, šukbuonelius (girdėt čiulb.), ir ūauki kitkienę žiogę iš naujo pagyventi vis užrenstaučiu, jau nu iš žydričių pavasarinių...

Motina: Daug, dulkeli, praleidau aš pavasarinius iš jie visi atrodo lyg vienaj manęs akininkinij manu žygėjimui.

Sineute: Bet grariaus pavasariai, turbūt, tik fiamptijje?

Motina: Oi ne! Grariaus pavasariai buvo man tada, kai jūs visi dar buvot masic, kai au-goti... Nors aš nubargdavau per dienas, sun-kinoje darbuose, bet vis dėl to nubentiausia būdavo pavasario sekmediniai, manus tėvams liūroti į jus, lyg pupelės, beaugančiu, savo vaikus... O dabar - koks dabar pavasaris?!

Sineute: O gal iš pavasarij manus atvej laime... Gal gisi? Juorelis su tėveliu...

Petrelis: Il aš jau labai laukiu... Naliko laukę aselei, kai tėvelis buvo padaly... Tėvelis

negližata il užkas daugiau manoka pataičyti...

Notina: Ačiū, suželi, manys! Kai aš pagalvoju apie juos, tai mano gelvoje kyla ekspresinių minėjimų reginys... o paguoda randa tik viltįje, kad grisi... grisi teis, su vyrinčiuoju žūmam, kad nebent matys tada minę krečta, tik vargo... Kad gyvenimus už manus išprosi...

Sivente: Lygias kaip iš pavasario manuo gilyčių darželyje... Šaudis prarýdo raretas ir našlaikėlis ir taip skaučiai kaepia...

Petrelis: Ta, pamačiau karkas ateine... Lekia vestis toliau savo latukus.

Notina: Kęs gi ten, dulkiele?

Sirbienė: Si ta - plėtkruinkė Sirbienė...

Notina: Ke jai čia? - Priek, vaikeli, laug, lyg dregnė į vidų eina.

Sivente: (Girdėtis uždaro).

Sirbienė: (Beldrija į duris)

Notina: Prašom, prašom...

Sirbienė: Vategi, garbie Jėsu Kristui!

Viss: (Nerutardam) Per aušių... pel aušių...

Sirbienė: Va tegi, o kur gi jūsų ērimynia?..

Notina: Jurgis aria, o Katrytė sakius kopūstus palasti.

Sirbienė: O tai moteriški! Vategi, o tai Žilvytė... Va tegi, visi dyvijasi! Ji is ērimynų neblgg minčiandė, va tegi, is visų reikalų su-ekwarko, tarytum, va tegi, suis Žilvytę is nebereikalingas...

Notina: Beu pasiūlokt ir pačiame mūsy atėjai?..

Virbienė: Kad vėl, va tėgi, kad vėl taip žinėka... Ta tėgi, rako, negau kad išvėrė leitz, kad čiuas žuvos, valėgi, išleido ir vyriausiojį... Kur kels, valėgi, tokis motinos rasi, kur? Ta žinia, va tėgi, per kelią parapijos vnuočiojo, va tėgi-vėl žino ir su pagarbės, va tėgi, apie jus kalba...

Vincėti: Negirk perdangu... Savo kalbos už ne atetori mūsų živelio ar brolio.

Virbienė: Ta tėgi, aš ir neuorius atetot, valėgi, tik eakau tai, ką, valėgi, vėl kalba... Ir pats klebonas, valėgi, iš pausoklo lipdamaus nugalėti savo kraštą, va tėgi, tuos žodžius jūnus perėm, valėgi, jūčių žemius, valėgi, paciaukojimus šivynei...

Notina: Bet kiek tam reikia sasikatos, ar suprantu, Virbienė?

Vincėti: Ką ji supras, tik būruoju male...

Virbienė: Suprantu, suprantu, va tėgi, suprantu.

Bet gra in kitokių kalbų... (Tyliai, parlaptingai). Yako, va tėgi, rako kad stacytė labai nesiminiu... Va tėgi, rako nukur nesisirodo... Ta tėgi, girdi, ūvara, jei atminiuoj palikęs, va tėgi, rako užtat ir iš vaiko išsprukęs, va tėgi...

Notina: Kam gi tu dabar mane kauchiu su toskais pakluonės ty bolševikelių pliurpalais?!..

Vincėti: Eek! Žeik eau, melage!...

Virbienė: Nepykst, va tėgi, taip žinėka, valėgi, negau-

no, valagi, ne manu šia išgalvota...

Motina: Nėlidau žūmę Dievo varolu pažukojus
Lietuvi, išleidau, pasiltidama sau vargo
ir rūpesčius, nė vien vien Krašto žmonių
raumę gyaenimą, o nė ty, kurie Čiudiškis
taip jis įmilia, o manu didima kancias —
tai atpildas!..

Virbienė: Nedori, va tegi, tik nedori taip ūnka,
o riuti, valagi, riuti tik girta, vategi, tik di-
dringan, va tegi, jūsų žinua.

Dineute: Itai! Mokytojas atvariaavo!..

Motina: Ferk pažirkst, eik Dineute...

Virbienė: Va tegi, aš užpėsti...

Dineute: Karko... atrodo tokj nesiuvinės, eismu...
(Kaima. Tolian nuo mikrofono) Laba pavaario, pone mokytojan!

Mokytojas: (Linduai, ūnluai) Labas, Dineute...

Dineute: Nor pavaario, labai gražus, bet pražau videns!

Mokytojas: Ačiū... Aš čia... čia su... su tokia
žinute...

Motina: (Aš mikrofono išgerti gal) Su žinia! Gal kas negero?!

Mokytojas: Prašomu... čia perskertykis...

Dineute: Telegrama, filogtieui... Prauejdami
taustai apie čiuas... miisti... Ačiū! Ma-
ma!... Motule... (Verkdamas iš ūnkdama skelga vidur)

Motina: Kas? Sveipatus!... Kas yra?...

Dineute: Telegrama, Jus... el... li... mi... re...

Motina: Divo... Divo Aukščiausias! Ką ką... ir
ką... mus bandi?... (sakrinta...)

Virkine: (Tyliai) Da teigi, reikia visiems pranesti...
vadigi iš Starylei... (būsėjena)

Mokytojas: (Sulmiai) Neverk, neverk, motute... Reikia su-
siavaldyti... Gal aname pasaulį jis dar laimingiausiu...

Motina: Nei tuo... nei žūnaus...

Petrulis: (Grimudžiai) Nebeveik motute, & as velksiu...

Vincencas: nebeturim... nukę ne... nebeturim...

Mokytojas: Nereikia tarp rakyti... Tevelis dar gali
nugrižti, tik juosas pasaukojo Teivynui!
Ra, kelkis motina, nebeveik! At' pasirūpi-
nau pranesti jūsų artimiausiems giminėmis, jei
tuoj atvažiuos... Tais, matyt, jau iš klebo-
nas ateina, oži jūs supranta. Nė ašaroti, bet
didiuoti; reikia tokia žūnaus, o Vincencui
brolio, karūgėja mirtimi... priet ožio pasau-
lio prieg - bolševizm! Jei vedi Teivynis, mei-
lé!..

Motina: Aeh'...

Vincencas: Bro... keli!... Ni... tas!...

Ir-aisi veiksmas.

(Pradžioje girdini tik varpai. Šoliau, varpams atidinti,
pradedama kelti prie atnaujinto kapo vėlai mokytojas).

Mokytojas: „O neverk motinėle, kad jaunas čiuzas
eis ~~ginti~~ brangiosios Teivynij,
ginti

Kad pavirši, kaip žiuolas girių suikus,
lauks teismo dienos paskutinės..."

Turiu garbę, kaip šios apylinkių partizanų vadų iš vė-
tarų mokytojas, kaiheti prie atmuzinto brolių parti-
zano bei zaovanorio, Simono ir Juozo Žilvyčių ka-
po, kurie abu žuvo nuo bolševikų kulkų. Žiau-
die visa Širinų parapija susikaupė prie kapo tyg,
kurie ijo už mus vien, ijo naktini nelemtijo bol-
ševizmo! Brangūs šitaisieji broliai Žilvyčiai! Ju-
sų ūgis iš jūsų žemės alkai nuaidi per visą
Lietuvą iš tuo pačiu paskatina kiekvieną jaunuoli
eli jūsų pėdomis! Numis reikia daugiau tokius lietuvių
metinių, kurios Teivynui aukotų, kad ir vienintelius,
tuvinas! savo žūnus, jeigu tai yra tačias gyvybių reikalas.
Gj ūžima tebūna pavyzdiniu vienu, kai pukiai aukoti
tij Teivyni, iš eis skaudus mūsų apykritijoje išykis tegu
eina lūponis iš kartos į kartą, aprakytanais, bai-
sajis bolševizmo teroro Lietuvosje. O už jus, garbu-
gos atminties žuvėjai, stas petys į petį vgrai zaova-
noriai ir, restalui esant, parodys, kad lietuviška
širdis visados kūpina brangiųjų turtų-Teivynės meilės!..

Ši mūsų dainias žodžiais baigiant, lyg matau...

"Ten - už upių plėmęs, ūžiba mūsų puktai,
jie - mylima dietuvę gina,
Kam nuseiro galva, tam danguj angelai
Vainikas iš deimantų pina..."

(Pridurmasi paiginta.:, Apeaugok, Rukščiausias, tą mylimą
žali, kur mūsų zodibos, kur būtų kapai, jiečių teivės tavo via-
lioni dang žali, mes tavo per aukūnų... Neaplosk, Rukš-

~ 17 ~

V.
jeaugias nėvyčiai braugios Vėrynei, Stobuklėse ir ga-
lugėse per vėryčias gadijus!.. (Tokilungai).

~ Pakaliga ~

1943 metų balandžio 5 diena.
